

ІДЕОЛОГІЯ ЯК ФАКТОР КОНСОЛІДАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

У статті розглядається ідеологічний простір сучасної України і проблеми його інституціоналізації; обґрунтовується необхідність активнішого формування в умовах ідеологічного плюралізму інтегративної ідеології; проаналізовані деякі "контури" українських реалій і можливостей, пов'язаних з пошуком прийнятної для суспільства й держави системи ідеології.

Національно-державне відродження України відбувається в досить складних і суперечливих умовах. Це зумовлено насамперед неусталеністю багатьох соціально-політичних процесів, започаткованих у 90-х рр. ХХ ст., та їх кардинальною за своєю суттю відмінністю від усього, що мало місце раніше. Певною мірою не проясненими залишаються світоглядні, ідеологічні засади розвитку українського суспільства та держави. Все очевиднішим стає дефіцит духовного підґрунтя здійснюваних перетворень, об'єднавчої національно-державної ідеології.

Проблеми ідеології багато в чому залишаються не вирішеними як на рівні теоретичного осмислення, так і на рівні практичного втілення й засвоєння найбільш сприйнятливих та адекватних сьогоденню її положень. У зв'язку із заідеологізованістю і моноідеологічністю комуністичного ладу, в перші роки незалежності ідеологія піддалася певного роду науковому остракізму, ідеологічна проблематика часто "випадала" з поля наукових інтересів, а сам термін набував негативного відтінку.

Критична оцінка, що цілком справедливо спрямовувалася на ідеологічні режими комуністичного, фашистського або іншого авторитарного зразка, мала одним із своїх наслідків критику ідеології як такої. Дослідники якщо і зверталися до цієї проблеми, то переважно в ракурсі розгляду й аналізу тоталітарної ідеології. Нерідко цю проблему намагалися вирішити, просто не включаючи ідеологію до складу значимих інституціональних утворень або ж відводячи їй незначну роль.

Звернення до проблематики ідеології є актуальним на загальнотеоретичному рівні, беручи до уваги зміни геополітичного простору, руйнування біполярності світу (у тому числі ідеологічної), глобалізаційні процеси і динаміку світового інформаційного простору. Цивілізаційні зрушення, що відбуваються, призводять до активного пошуку нового формату ідеологічних систем, політики "нового шляху". Ідеологія як соціальний феномен потребує розгляду як мінімум у двох аспектах: онтологічному і гносеологічному. В онтологічному – ідеологія постає як один із базових соціальних інститутів; у гносеологічному аспекті дослідження ідеології передбачає вивчення ідеологічних компонентів українського суспільства.

У сучасній західній науковій літературі проблеми визначення, класифікації ідеологій та їх місце в суспільному житті досліджені в працях Л.Баранта, З.Баумана, І.Боббіо, Б.Бекіо, Ф.Воткінса, Е.Гідденса, Д.Інтерсола, Д.Левіна, О.Лемберга, Н.Лумана, Д.Макленнона, Р.Макрідіса, С.Московичі, П.Окоїна, Дж.Паломбара, Дж.Племінеца, М.Ріджея, М.Рокича, Л.Саржента, Дж.Сатторі, М.Селігера, Л.Фойєра, Ф.Фюре та ін.

На теренах колишнього СРСР проблеми формування та функціонування ідеологій широко обговорювалися, починаючи з "круглих столів", на сторінках газет та журналів такими російськими вченими, як Г.Водолазов, К.Гаджієв, А.Галкін, М.Горшков, М.Ільїн, Б.Капустін, С.Кара-Мурза, Ю.Красін, В.Кувалдін, І.Пантін та ін.

Дослідження ідеологічного простору сучасної України, пошуку об'єднавчої ідеології українського суспільства та визначення її певних елементів знайшли відображення в працях вітчизняних суспільствознавців А.Білоуса, О.Валевського, І.Варзара, О.Волкова, Є.Головахи, О.Забужко, С.Здіорука, Г.Касьянова, В.Кізіми, В.Кременя, І.Кресіної, О.Лановенко, М.Михальченка, М.Недюхи, Б.Парахонського, І.Попової, В.Рибкала, Ф.Рудича, П.Ситника, В.Скуратівського, С.Телешуна, дисертаційних робіт О.Заздравної, В.Тарана, Р.Войтовича, І.Смагіна та ін.

Ідеологія як певна система філософських, наукових, художніх, моральних, правових, політичних, економічних, соціологічних цінностей і знання про світ, соціум, людину об'єктивно притаманна суспільному життю, лежить в основі формування і розвитку суспільства й особистості. Вона дає уявлення про місце і роль людини у світобудові, сенс її життя, про найкращий устрій майбутнього суспільства і т.ін. Ідеологічні знання і цінності організують, регулюють, спрямовують й інтегрують діяльність людей в духовній, політичній, економічній, соціальній і сімейно-побутовій сферах життя, об'єднують країни з однією типом ідеологією в цивілізації, забезпечують цілісність соціосфери в цілому [1:98; 2:77].

Як один із найважливіших культурних комплексів, ідеологія підтримує вплив того чи іншого соціального інституту, виправдовує й пояснює його діяльність.

Постаючи в онтологічному аспекті одним із базових соціальних інститутів, ідеологія в умовах стабільно діючої соціальної системи виступає основою суспільної інтеграції і консенсусу, а в умовах суспільства, що трансформується, – однією із значущих детермінат напрямку і характеру транзиту. Причому, якщо в соціально-стабільних суспільствах демократичної орієнтації вплив ідеології на суспільну свідо-

мість послаблюється, то в суспільствах, які переживають процес модернізації чи вибору шляхів подальшого розвитку, ці засоби духовної мобілізації відіграють зростаючу роль. Ще М.Вебер визначав ідеологічне конструювання як механізм "легітимності": суспільство утримується як єдине ціле не просто через практичну необхідність та спільні інтереси; його поєднує ідея, яка виправдовує встановлений соціальний порядок [3:511-534].

Ідеологічна структура, таким чином, є визначальною силою функціонування і розвитку всіх систем соціосфери. Яка ідеологія, таке й суспільство, що засноване на цій ідеології. Динамічно розвивається те суспільство, яке має ідейний стрижень, зрозумілий кожному громадянину. І якщо ідеологічна структура руйнується, а замість неї нічого не виникає (як це трапилося в Україні після 1991 року: із заборотою КПУ була зруйнована ідеологічна структура українського суспільства), то суспільство стагне, а потім розкладається, перетворюючись у кримінальне утворення з деградованими індивідами, які перебувають на стадії не лише духовного, а й фізичного виродження.

Формування, творення нової української нації передбачає вироблення адекватної викликам сучасності інтегральної ідеології. Після проголошення незалежності перед Україною об'єктивно постала проблема національної самоідентифікації, яка потребує насамперед визначення основного принципу життєдіяльності нації, стратегічної мети історичного поступу, шляхів і засобів досягнення поставлених цілей, основних соціальних і політичних сил, спроможних виступити носієм національного прогресу.

Питання щодо правомірності, необхідності та доцільності існування національної, державної ідеології є сьогодні предметом гострих дискусій [4]. Зазвичай на це питання відповідають негативно, бо, мовляв, обов'язкової, державної ідеології взагалі не повинно існувати, вона може бути лише класовою або партійною. А оскільки в нашому суспільстві нині спостерігається протистояння різноманітних партійних ідеологій, то відкидається будь-яка надкласова, надпартійна ідеологія.

Упереджене, негативне ставлення до ідеології відбулося навіть у новій Конституції України, яка, зауважимо, й сама є продуктом певного ідеологічного розвитку суспільства. Так, у статті 15 зазначено: "Суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності. Жодна ідеологія не може визнаватися державою як обов'язкова" [5:7].

Можна погодитись з тим, що у демократичному суспільстві так і має бути. Адже різні соціальні верстви суспільства та їх виразники – політичні сили дотримуються відмінних, часто протилежних ідеологій. У такому суспільстві жодна ідеологія не може визнаватися державою як обов'язкова для всіх, бо владу в країні можуть обіймати помітно відмінні політичні сили зі своїми ідеологіями. Проте, не визнаючи ідеології якоїсь однієї політичної сили державною, сама держава без певної ідеології обійтись не може, як не може в один і той же час дотримуватись різних ідеологічних систем.

Практика доводить, що й демократичне суспільство не може позбутися ідеології, оскільки суспільство неоднорідне. Інша справа, що завдання і функції ідеології в демократичному суспільстві суттєво відрізняються від функцій ідеології репресивної системи. Провідна парадигма сучасної цивілізації полягає не в монополії на істину та ідеологічний диктат. Сутність її - у вияві багатоманітності форм інтелектуального, духовного та політичного мислення.

Зневажливе ставлення до ідеології (як це має сьогодні в українському суспільстві) неконструктивне. Адже передбачалось, що звільнення від пут марксистсько-ленінської ідеології відкриє свободу думці, економічній підприємливості, політичній активності, забезпечить відповідне піднесення економіки, політики і національної культури. Однак прогрес вільного від будь-якої ідеології українського суспільства не відбувся. Більше того, настанова української громадсько-політичної й наукової думки на деідеологізацію та плюралізм, проголошена на початку 90-х рр. XX ст., незабаром обернулася витвором найгіршого варіанту ідеології – ідеологією некритичного наслідування, запозичення чужого досвіду – в поєднанні із досить сильною інерцією радянського стереотипу мислення і дії.

Сьогодні в українському суспільстві стався кардинальний злам диктату комуністичної ідеології на користь ідеологічного плюралізму. Такий стан ідеологічних відносин загалом відбиває якісно нові умови соціально-економічного і політичного розвитку країни, яка ступила на шлях розбудови ринкової економіки, демократії, відродження національних традицій і духовності.

Принцип ідеологічного плюралізму за умов відсутності інтегральної (консенсусної) ідеології та занепаді інституціоналізованих форм високоорганізованих систем суспільного регулювання вносить розбрат у суспільну свідомість, а у ряді випадків призводить до стагнації і навіть розкладання духовної, політичної, економічної, соціальної, сімейно-побутової сфер суспільства. Ситуацію, що виникла на перших етапах формування українського суспільства, відомі вітчизняні вчені Є.І.Головаха і І.М.Паніна назвали аномією [6]. Вона зумовлена, на наш погляд, передусім ідеологічним хаосом, станом невизначеності світоглядних, ідеологічних засад розвитку українського суспільства та держави.

Цілком деідеологізовані суспільства – це нонсенс, утопія, історії вони невідомі. Тому критицизм інституціональної ідеології розглядається як еретичний або як руйнівний напад, що має бути усунено. Секюляризація в Україні (започаткована ще за радянської влади) обертається для неї новою релігійністю, але чужою і руйнівною у своїй основі.

Досвід історії свідчить: в основі кризи будь-яких цивілізацій і суспільних систем лежить насамперед ідеологічна криза, так само, як і будь-яке суспільне відродження починається з очищення й оновлення суспільних ідеалів, з утвердження нової системи цінностей, тобто з формування нової ідеології.

На жаль, Україна, в суспільно-політичному, духовному житті якої ідеологічний фактор завжди відіграв величезну роль, маючи гостру потребу в чіткій концепції національного розвитку, не спромоглася поки що її виробити. Ми й досі не визначилися з конституційними принципами побудови держави, стратегічними зовнішніми і внутрішніми пріоритетами ні в питаннях економіки, ні в питаннях національної безпеки, розвитку науки, новітніх технологій, охорони здоров'я, екології, культури.

Перехідний етап у розвитку нашого суспільства зумовлює наявність гострої конкуренції ідеологій, які у багатьох питаннях виступають з діаметрально протилежних позицій. Це створює додаткову напругу в світоглядних орієнтирах суспільства. На тлі економічної кризи дедалі гучніше заявляють про себе популістські ідеї та реставраційні заклики, що ідеалізують тоталітарне минуле, романтизують "революційні будні", чіпляються за дорогі кожній людині символи і традиції, зокрема пов'язані з трагедіями війни тощо.

Українське суспільство сьогодні розколото у своєму ставленні до таких життєво важливих фундаментальних питань, як незалежність, ринок, приватна власність, демократія, форми державного устрою та територіальної організації, мова, державна символіка, національна безпека. У нас ще не склалося громадянське суспільство в його традиційному розумінні: тобто таке, де більшість співгромадян поділяють єдину систему загальних цінностей, моральних підвалин, ідеалів, міфів, цілей, суспільних норм. Але воно може й не скластися, якщо всередині суспільства будуть існувати діаметрально протилежні вектори зацікавленості, коли різні частини його мають протилежні ідеали та пріоритети.

Руйнування ідеалів і системи цінностей радянського періоду, вакуум конструктивної державницької ідеології за відсутності соціальних передумов розвитку демократичної особистості (яка мала б внутрішні потреби в державності і переймалася відповідним ступенем відповідальності за неї) – все це, безумовно, свідчить про нагальну потребу суспільства в новій ідеології. Нам потрібно вибудувати суто свою ідеологічну систему, із загальнозначущим стрижнем – ідеологією державотворення як глибоко обґрунтовану програмою суспільного розвитку з чітко вираженою соціальною спрямованістю.

Як видається, саме брак у нас єдиної ідеологічної концепції є однією з причин сепаратизму, анархії, підміни загальнонаціональних інтересів регіональними, груповими чи клановими та інших деструктивних явищ. Відсутність об'єднавчої, демократично орієнтованої ідеології гальмує і духовно-культурний розвиток української нації, інститутів громадянського суспільства. Її відсутність спростовує певною мірою прийнятне змістове підґрунтя існування української державності.

Принцип ідеологічного плюралізму аж ніяк не заперечує потреби суспільства в певному консолідуючому началі, консенсусі у найбільш принципових питаннях і поглядах на способи їх вирішення, забезпечення суспільної злагоди й гармонії. Діалог культур, ідеологій тільки тоді спроможний привести до консолідації, якщо сторони, які беруть участь в діалозі, будуть здійснювати такий діалог у межах хоча б відносно єдиного підходу до осмислення і оцінки стану справ у сфері ідеології України, прогнозування загального напрямку її розвитку.

Оскільки "ідеологічне поле сучасної України характеризується діаметрально протилежними ціннісними орієнтаціями, а також різними ракурсами і характером відображення суспільно-перехідних процесів, існує небезпека легітимації соціально неусталених і незрілих ідеологічних парадигм, які не тільки не наближають наше суспільство до його соціальної і політичної консолідації, але й посилять суспільний розлад на найбільш глибинному його рівні. Для запобігання цій ситуації світоглядно-ціннісні орієнтації суб'єктів ідеологічних відносин повинні не тільки відповідати глобальній меті суспільного розвитку, а й бути співзвучними ментальним та національним складовим суспільної свідомості народу" [7:447].

У протилежному випадку ми наражаємося на унікальні метаморфози, притаманні саме українському загалу: такого розмаїття ідей та ідеологій, котрі як у броунівському русі, переміщуються в українському суспільстві – борючись, блокуючись, клонуючись, - навряд чи можна віднайти ще десь. Як абсурдну таку ситуацію назвати не можна. А якщо ідеологічний стан абсурдний, то й саме суспільство слід визначити як абсурдне.

Тому завдання вироблення і поступового вкорінення (зрозуміло, не шляхом тиску і примусової індоктринації) консолідуючих і мотивуючих ідеологічних засад є надзвичайно актуальними для нашого кризового суспільства. Нам потрібно вибудувати суто свою ідеологічну систему, яка б надавала змісту змінам, що відбуваються в суспільстві, пояснювала і схвалювала їх, розкриваючи зв'язки з національними і загальнолюдськими цінностями.

Основні завдання, які покликана виконувати така ідеологія, це:

- на основі об'єктивної наукової картини дійсного стану суспільного життя та наявних панівних інтересів визначити стратегічну мету суспільного розвитку на нинішньому історичному етапі;
- відшукати засоби та шляхи здійснення наміченої стратегічної мети;
- визначити суб'єкти (соціальні та політичні сили), спроможні реалізувати стратегічну мету;

- створити конкретну політичну програму суспільних перетворень відповідно до поставленої мети;
- розробити механізм політичної боротьби за реалізацію намічених перетворень (тобто розробити стратегію і тактику);
- запропонувати найбільш ефективні способи впливу на масову свідомість (просвітницькі заходи, агітація, пропаганда, спеціальні інформаційні операції тощо);
- консолідувати усі зацікавлені соціально-політичні сили, спрямувати їх активність на виконання програмних цілей [8:14].

Ідеологія має визначати магістральні напрямки розвитку держави, головні морально-духовні цінності, на які зорієнтоване громадянство, принципи захисту суспільних інтересів та самої держави від руйнації. Нова ідеологічна система повинна духовно об'єднати всю Україну, покласти край політичним суперечкам, сприяти формуванню політичної нації, соціальній інтеграції і консенсусу.

Будуватися така ідеологія повинна "знизу догори", як багаторівнева структура – ієрархія ідеологічних підсистем, котрі репрезентують послідовно різні рівні соціального буття, передбачають наявність різних соціальних суб'єктів як носіїв і агентів реалізації, таких як:

- *індивідуалізм* – фундамент усієї будови суспільної ідеології, осердя нормального суспільства, принцип освіти і виховання;
- *комунітаризм* – форма асоціативної інтеграції індивідів, включеність людини у життя місцевої (сусідської) громади, культивування і вкорінення цінностей і принципів кооперативності, самоврядування, сусідської солідарності, взаємності;
- *муніципалізм* – ідеологія і практика місцевого самоврядування на рівні населеного пункту в цілому, на рівень вище порівняно з територіальною (сусідською) громадою; це реалізація основних засад, принципів і можливостей міської (селищної, сільської) автономії;
- *регіоналізм* виходить з необхідності розкріпачення і реалізації можливостей територій, областей, врахування і збереження їхньої соціально-економічної та історико-культурної самобутності шляхом перерозподілу владних повноважень;
- *секулярний цивілізм* увінчує ієрархію рівнів суспільної ідеології, він репрезентує ідеологію української політичної нації, ідеологію активного громадянства, віддзеркалює громадянську акцентуованість соціального світогляду. Секулярність полягає у послідовному виведенні релігійно-конфесійних проблем з поля політичного процесу, власне релігійні духовні цінності не можуть виступати конструктами суспільної ідеології, а є виключно об'єктом вільного вибору і самовизначення окремої людини [9:131-132].

За допомогою нової ідеології існуюча багатобарвна етнокультурна і політична спільність повинна усвідомити себе як український народ, своє місце і роль в історії людства. Таке важливе завдання може виконати не просто ідеологія класу, верстви, а інтегративна ідеологія, яка б стала кодексом згоди "незгодних" в окремих етносах, соціальних групах, еліт, осіб, і яка виконувала б роль загальнонаціональної ідеології.

Така інтегративна ідеологія буде дієвою, якщо поєднає ідеологічний плюралізм і загальну національно-цивілізаційну ідею. При цьому в межах "ідеологічного плюралізму" не може бути "рівності" ідеологій. Конкурентна боротьба між ними продовжуватиметься. Але їм нікуди подітись від витлумачення якості і спрямування зв'язків країни з зовнішнім світом, від формування національно-цивілізаційної самосвідомості. В інформаційному суспільстві вже не можна відгородитись від світу, зробити "соціалістичний" чи інший "табір". Зараз вже склалась думка, що духовний, економічний і політичний розвиток можливий на базі визнання принципу "ми всі різні і по-різному розуміємо цілі і механізми їх реалізації". Але країна у нас одна і треба працювати заради цієї країни та її народу" [10:134].

Необхідною умовою вироблення такого типу ідеології є насамперед досягнення того мінімального компромісу, який би відобразив як згоду основних груп суспільства відносно характеру суспільного устрою і майбутніх перспектив розвитку, так і зняв би гостроту суперечностей між "верхами" і "низами", між правлячими верствами і основною частиною населення. Аби влада могла відвертати постійно існуючу небезпеку соціальних зрушень (хвилювань), їй необхідно мати аргументовану ідеологію, таку, яка спроможна вселити в людей впевненість і довіру.

Важливою передумовою вироблення цінностей інтегральної ідеології є збереження духовного плюралізму, можливостей різних груп викладати власні погляди, позиції щодо суспільних цілей і програми дій (винятком є екстремістські групи та ідеології, які заборонені законодавством). Однією з характерних рис і тенденцій демократичної свідомості є зростання толерантності у взаємовідносинах між ідеологічними цінностями.

Однак досвід показує, що найважче досягається заборона на ідеологічну монополізацію держави, тобто прагнення властей керуватися вузькогруповими ідеями, які жорстко й однозначно нав'язуються населенню. Ситуація в суспільстві ускладнюється і тоді, коли проголошені ідеали підміняються рольовими, поведінковими цілями і завданнями громадян чи ведуть до домінування віри над раціональним і прагматичним відношенням до дійсності.

Ще однією умовою ефективного вироблення інтегральної ідеології є збереження спадковості поколінь, традицій, врахування національних, історичних, географічних та інших особливостей країни, національної ментальності, забезпечення атмосфери відкритого діалогу між країнами і цивілізаціями.

Враховуючи соціальну й особливо ідеологічну ситуацію у сучасній Україні, тенденції світового розвитку цивілізацій, а також геополітичне значення України, слід визнати, що єдино можливою ідеологією для нашої держави буде ідеологія гуманізму.

Людина, її матеріальне благополуччя, розвиток духовного потенціалу, творчих здібностей і фізичної доскональності повинні стати серцевиною цієї ідеології. Конституція України проголосила принципово нову роль держави у відносинах із особою, закріпила перехід від пануючої в минулому ідеології "домінування держави" над людиною до нової - ідеології "служіння держави" інтересам людини. Остання і постане тією духовною силою, яка перетворить наше деградоване українське суспільство у дійсно людське суспільство соціального гуманізму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Аберкромби Н., Хилл С., Тернер С.Брайан. Идеология // Социологический словарь.- Казань: Изд-во Казанского ун-та, 1997.- С.406.
2. Никитин Е.П. От идеологии к методологии // Вопросы философии.- 1998. - № 10.- С.77-87.
3. Див.: Вебер М. Избранные произведения: Пер. с нем. /Сост., общ. ред. и послесл. Ю.Н.Давыдова; Предисл. П.П.Гайдено. - М., 1990.- 808 с.
4. Гавриленко І. Чи потрібна державі ідеологія // Віче. - 1996. - № 4. - С.46-53; Лановенко О. Будь-яке суспільне відродження починається з формування нової ідеології // Віче. - 2000. - № 3; Ідеологія та ідейно-політичні засади державного будівництва в Україні: Матеріали науково-практичної конференції.- К., 1993; Корнієнко В.О. Ідеал-ідеологія: тандем чи патологія в суспільстві? // Наукові записки Національного університету "Києво-Могилянська академія".- Том 18. - Політичні науки. - К., 2000. - С.55-60; Ситник П. Ідеологічні засади розвитку українського суспільства // Концептуальні засади реформування політичної системи в Україні. Стан і перспективи розвитку політичних наук: Матеріали "круглого столу", Київ, 13 квіт. 2001 р. / За заг. ред. В.І.Лугового, В.М.Князева. - К., 2001. - С.13-16; Кудринський В. Проблеми державної ідеології в Україні // Концептуальні засади реформування політичної системи в Україні. Стан і перспективи розвитку політичних наук.- С.17-22; Українська політична нація: генеза, стан, перспективи /За ред. В.С.Крисаченка. - К., 2003. - С.606-613; Попова І.М. Повседневные идеологии. Как они живут, меняются и исчезают. - К.: Ин-т социологии НАНУ, 2000.- 219 с.; Волков О.М. Політична ідеологія: ретроспективний аналіз та принципи функціонування в сучасній Україні.- К.: Стилос, 1999.- 168 с.
5. Конституція України. - К., 1997. - С.7.
6. Див.: Головаха Е.И., Панина Н.В. Социальное безумие. - К., 1994.
7. Сімченко Г.В. Ідеологічне конструювання як засіб легітимації суспільного порядку // Матеріали Міжнародної наукової конференції "Людина – світ – культура" (20-21 квітня 2004 року, Київ). - К., 2004. - С.447.
8. Ситник П. Ідеологічні засади розвитку українського суспільства. - С.14.
9. Заблоцький В.П. Соціальні функції ідеології (аспект суспільних трансформацій) // Проблеми розвитку соціологічної теорії: Наукові доповіді і повідомлення першої Всеукраїнської соціологічної конференції / Соціологічна асоціація України, Інститут соціології НАН України; М.О.Шульга (наук. ред.) та ін. - К., 2001. - С.128-132;
10. Журавський В.С. та ін. Політична еліта України: теорія і практика трансформації /В.С.Журавський, О.Ю.Кучеренко, М.І.Михальченко. - К., 1998. - С.134.

Матеріал надійшов до редакції 5.10.04 р.

Козловець Н.А. Идеология как фактор консолидации общества.

В статье рассматривается идеологическое пространство современной Украины и проблема его институционализации; обосновывается необходимость более активного формирования в условиях идеологического плюрализма интегративной идеологии; проанализированы некоторые "контуры" украинских реалий и возможностей, связанных с поиском приемлемой для общества и государства системы идеологий.

Kozlovets M.A. Ideology as the factor of social organizing.

The article deals with the ideological space of modern Ukraine and the problem of its institutionalization; it gives basis for the necessity of more active formation in terms of ideological pluralism of integrational ideology; besides it gives analysis of some "out lines" of Ukrainian realia and opportunities which are connected with the searching of acceptable, for society and government, system of ideologies.